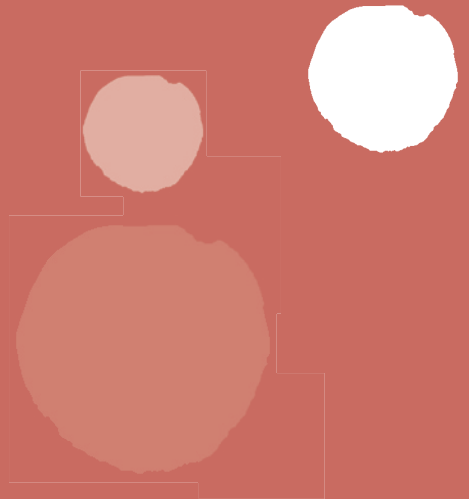

LLAGOSTERA, DES DEL CEL

FONT: Institut Cartogràfic de
Catalunya (ICC), 2013

Figura 2.1. **Ortofotografia del nucli
de Llagostera i voltants**

El paisatge a partir d'una fotografia aèria

JOSEP PINTÓ

L'escola paisatgística alemanya de mitjans segle xx, personificada en la figura del geògraf Karl Troll, va establir els fonaments d'una anàlisi del paisatge que ha tingut continuïtat fins avui dia, basada en la identificació de les unitats de paisatge que es poden distingir en la superfície terrestre. Aquestes unitats són entitats territorials discretes que es diferencien unes de les altres en base a la seva morfologia, és a dir, el tipus de patró o mosaic que configuren els diversos elements presents a la superfície terrestre. Són el resultat de la interacció d'elements, agents i processos, tant de tipus natural com socioeconòmic i cultural. S'ha de tenir en compte que tant les unitats de paisatge com els elements que les componen, els agents i els processos que els condicionen han anat canviant al llarg del temps.

26

Karl Troll va ser pioner en la utilització de les fotografies aèries convencionals com a instrument principal d'una metodologia orientada a la identificació dels elements del paisatge i les unitats que conformen. Des d'aleshores les fotografies aèries i la resta d'imatges captades per sensors remots –imatges satèl·lit, imatges de radar, etc.– s'han convertit en una eina indispensable en l'anàlisi paisatgística.

La fotointerpretació consisteix en la identificació dels elements del paisatge presents en un territori i a establir quina és la configuració que adopten –posició geogràfica, extensió, dominància, etc.–, a partir de l'observació d'imatges verticals captades des d'avions o satèl·lits. Els avantatges enfront de les observacions de camp són òbvies ja que s'obté una imatge general del terreny sense obstacles que interfereixin el camp visual. A més, en l'actualitat el tractament d'aquestes imatges amb el software dels Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) permet emmagatzemar una gran quantitat d'informació territorial georeferenciada, a més de permetre mesurar i relacionar espacialment els elements presents a la superfície terrestre, aspecte de gran utilitat entre d'altres per a l'anàlisi i l'avaluació del paisatge.

La fotografia aèria permet efectuar una lectura del paisatge que és més completa quant millor es coneix l'evolució dels processos històrics que han tingut lloc en l'espai objecte d'estudi. En molts casos ha facilitat la identificació en el terreny d'elements d'època romana o medieval com, per exemple, calçades, centuriacions, parcel·lars i xarxes de camins.

Malgrat les seves bondats, presenta també alguns inconvenients, com per exemple el fet que s'obté una visió perpendicular a la superfície del terreny, que exigeix una certa expertesa per part de l'observador per identificar i situar els elements representats, i també que l'anàlisi ha de quedar restringida als aspectes més quantitatius, ja que tot el conjunt de valoracions de tipus estètic i les basades en la percepció, tant de tipus individual com procedents de grups socials diversos, és inevitable que es basin en les impressions obtingudes en el contacte directe, a pla terreny, amb el paisatge.

En el cas de Llagostera la fotografia aèria que es mostra en aquest apartat permet identificar amb claredat diferents elements del paisatge. Pel que fa a la morfologia urbana del nucli de població, es posa de manifest el creixement espacial de la ciutat, de manera que es pot relacionar el procés amb les diferents polítiques urbanes vigents en cada període, des del petit nucli històric de carrers estrets que encerclen el petit turó coronat per l'església i les restes de l'antic castell de Llagostera, fins als successius eixamples urbans de trama ortogonal, estesos en direcció sud i sud-est, amb l'aparició de morfologies del tipus ciutat-jardí. També s'aprecien nítidament les morfologies pròpies del sòl industrial en uns petits polígons situats als afores i a banda i banda de l'antic ramal de la carretera C-65 de Girona a Santa Cristina que passava per l'interior de la vila, així com la urbanització Llagostera Residencial, inicialment deslligada del nucli urbà i actualment separada del nucli per la variant de Llagostera de la carretera C-65.

L'observació de les ortofotos permet també seguir l'evolució dels paisatges agraris, així com la textura, les formes, la dimensió i la posició en l'espai de les parcel·les de conreu. En el cas de Llagostera, s'observa com en el sector nord les parcel·les són de petites dimensions i la seva orientació s'adapta a la morfologia imposada pel traçat de les rieres de la Resclosa i de Banyaloques. Més al nord i cap a l'oest les parcel·les presenten unes dimensions més grans i la seva forma s'adapta al traçat dels elements lineals del paisatge, sobretot a la densa xarxa de camins i a cursos d'aigua, com la riera Gotarra, de fàcil identificació en la imatge per la línia de vegetació de ribera que en ressegueix el curs de sud a nord. La gran superfície del bosc de la Torre, a ponent del nucli urbà, és creuat per una línia elèctrica que s'aprecia nítidament a l'ortofoto pel traçat rectilini que passa a tocar de can Calvet i travessa pel bell mig del bosc fins a can Guilla.

A Catalunya l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC) posa a disposició, tant dels professionals com del públic en general, un ampli repertori d'imatges captades per sensors remots. Per mitjà del visor de la pàgina web www.icc.cat/vissir3/ es poden observar, en pantalla o descarregar directament a l'ordinador, un ampli repertori d'ortofotos, cartografia topogràfica i mapes temàtics que elabora l'ICC, un material de gran qualitat, indispensable actualment en l'anàlisi territorial i paisatgística, i a l'abast de tothom.

EL PAISATGE DE LA PLANA DE LA SELVA: VALORS I PROBLEMÀTIQUES. UNA APROXIMACIÓ GEOGRÀFICA AL PAISATGE DE LLAGOSTERA

JOSEP PINTÓ

*Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge (LAGP)
Universitat de Girona*

28

Des de fa un temps l'interès pel paisatge ha crescut enormement, no sols en l'àmbit científic i en sectors professionals relacionats amb l'ordenació del territori, sinó també en amplis sectors de la societat que manifesten la seva preocupació per les transformacions sofertes pel paisatge en les darreres dècades. En el camp científic l'interès per l'estructura i la dinàmica dels paisatges està en relació amb els processos de canvi ambiental global que està patint la biosfera –canvi climàtic, pèrdua de sòls agrícoles, pèrdua de biodiversitat, contaminació del sòl i de l'aigua, etc.–. Molts d'aquests processos són el resultat acumulatiu de transformacions locals que per sinergia reforcen el canvi global. Per altra banda, el paisatge constitueix un patrimoni ambiental, cultural i històric que influeix en la qualitat de vida dels ciutadans. També és un recurs econòmic tant per les activitats agràries i forestals tradicionals com pel turisme. En resposta a la preocupació creixent entorn de la transformació del paisatge, el Consell d'Europa va aprovar l'any 2000 la Convenció Europea del Paisatge, document que ha inspirat moltes de les polítiques paisatgístiques que s'han portat a terme en els estats de la Unió Europea (UE) des de llavors.

A Catalunya, la Llei del paisatge aprovada l'any 2005 insta a integrar en els plans d'ordenació territorial i urbanística mesures per a la conservació, la gestió i l'ordenació dels paisatges catalans. La mateixa llei planteja la confecció dels *Catàlegs del paisatge* per tal d'identificar els paisatges existents i proposar els criteris i les accions adequades per a la seva conservació i gestió.¹ El *Catàleg del paisatge de les Comarques Gironines* va identificar vint-i-sis grans unitats de paisatge, compreses en la seva totalitat o parcialment dins els límits de les comarques gironines.² El municipi de Llagostera queda inclòs en bona part a la unitat Plana de la Selva, encara que els relleus de muntanya de la perifèria del terme pertanyen a les unitats de les Gavarres i de Cadiretes-l'Ardenya. A continuació, després d'una breu presentació del concepte de paisatge, es descriuran les característiques principals del paisatge de la plana de la Selva, amb especial atenció al cas de Llagostera.

1. EL PAISATGE

El terme paisatge fa referència en primera instància a un concepte abstracte, complex i polièdric, que s'ha desenvolupat i ha pres forma al llarg de més d'un segle de pràctica geogràfica. El paisatge es pot definir en una primera aproximació com "l'aspecte del territori", la fesomia que presenta la superfície terrestre en un lloc i en un temps determinat. El paisatge és, per tant, una amalgama de formes, una morfologia originada per l'entramat constituït pel conjunt d'elements pertanyents a la matriu biofísica del territori: la topografia, la litologia, les formes de relleu, la xarxa fluvial i el conjunt d'ecosistemes. Aquesta matriu biofísica ha estat modificada per l'actuació humana al llarg de la història per mitjà de la construcció dels assentaments de població, els canvis provocats en les cobertes del sòl, la implantació d'infraestructures de tot tipus i de qualsevol altre artefacte emplaçat a la superfície terrestre. El conjunt que en resulta constitueix uns patrons o mosaics que es poden caracteritzar d'acord amb la composició i la disposició dels elements en l'espai, així com per la dominància d'un o altre tipus sobre els altres i les formes o morfologies que adopten.

Cal subratllar que el paisatge és el resultat d'una evolució en el temps. La morfologia del paisatge és el resultat de processos actuals i històrics i, a vegades, aquests darrers tenen una importància cabdal en la caracterització paisatgística. Aquest és el cas, per exemple, de la mida, la forma i la disposició de les parcel·les de conreu, o de la xarxa de camins, en molts paisatges agraris. També els paisatges de l'alta muntanya mostren l'empremta de processos geomorfològics produïts en períodes molt reculats en el temps. Per aquesta raó hom ha suggerit que el paisatge es pot interpretar com un palimpsest, on coexisteixen testimonis de totes les èpoques i on els nous elements a vegades se sobreposen, a vegades s'entrellacen, amb els antics. Els paisatges urbans en són un bon exemple.

Aquesta concepció morfològica del paisatge va ser bastida primer per l'escola de geografia alemanya de finals del segle XIX i continuada i enriquida per l'escola francesa de geografia regional a principis del segle XX, representada a Catalunya per Pau Vila, i va ser predominant pràcticament fins a mitjans del segle passat. A partir dels anys 50 del segle XX i en relació amb la formulació del concepte de sistema per part de Von Bertalanfy, el paisatge es va conceptualitzar com el resultat visible del funcionament d'un sistema territorial en un espai concret. Igual com ha passat amb el concepte "ecosistema", al principi un model construït per interpretar les complexes interrelacions existents entre els éssers vius i els components del medi abiòtic, el terme "paisatge" s'ha utilitzat en la pràctica també per designar entitats territorials concretes.

És des de la perspectiva sistèmica del paisatge que Martínez de Pisón considera el paisatge la manifestació formal dels fets geogràfics.³ Actualment la fesomia o aspecte del paisatge es pot considerar com la cristallització morfològica del funcionament del sistema territorial que opera en un espai concret, una estructura subjacent que està constituïda per un subsistema biofísic i per un subsistema socioeconòmic i cultural –economia de mercat, drets de propietat, legislació, normativa de planejament territorial, sistema polític de presa de decisions, etc.– i

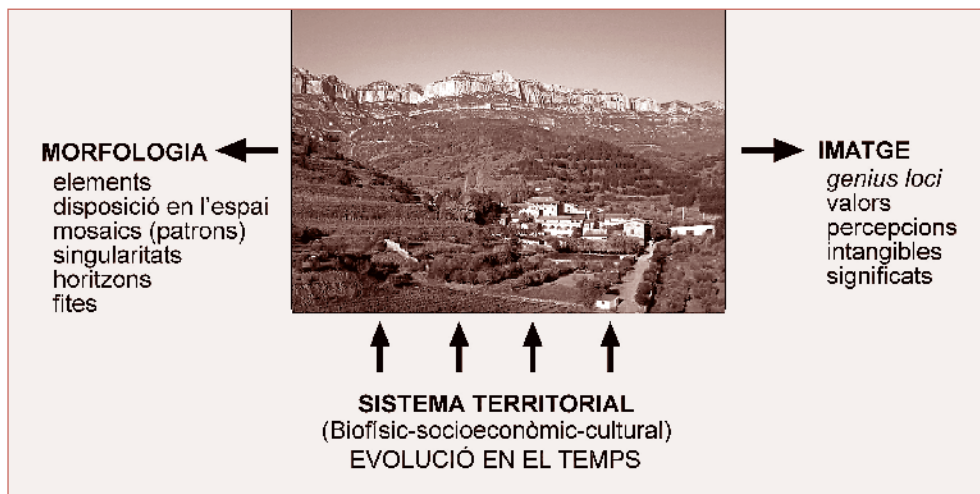

Figura 2.2. Els components del paisatge

que produeix com a resultat el paisatge visible, el mosaic paisatgístic, de manera que cada territori presenta una morfologia, un aspecte, una fesomia pròpies.

Els elements del paisatge no són entitats independents sinó que molts d'ells estan fortament interrelacionats, de manera que els canvis que es donen en un element provoquen alteracions en el funcionament o en la morfologia d'aquells més directament vinculats, de manera que tot el conjunt del paisatge en pot resultar afectat. Els exemples són nombrosos: des de les transformacions provocades pels canvis climàtics, de tipus estacional o a més llarg termini, fins les modificacions dels paisatges agraris derivades de la implementació de les disposicions impulsades per la Política Agrària Comunitària (PAC). El paisatge, a més, no és estàtic ni es pot fossilitzar, és el reflex del sistema territorial vigent en cada moment històric. El paisatge canvia perquè també canvia el sistema territorial que el produeix –canvis ambientals, canvis econòmics, canvis socioculturals. Quan els canvis es donen a gran escala i afecten àrees extenses són considerats com una transformació del paisatge.

En els darrers anys el concepte de paisatge ha incorporat també tots aquells aspectes relacionats amb la dimensió perceptiva, la imatge subjectiva del paisatge que cada individu o grup social construeix en funció dels significats atribuïts als llocs, en relació amb l'experiència de l'espai viscut, del *background* cultural i del sistema de valors dominant. De manera que el paisatge incorpora també uns valors atorgats i una càrrega de significats, tant de tipus individual com col·lectiu. La recent presa en consideració dels elements intangibles del paisatge com els sons, les olors, la tranquil·litat o el fet de constituir un component de la identitat individual o col·lectiva, respon a la importància d'aquesta nova dimensió. Cal

remarcar que sovint han estat els artistes o els escriptors qui millor han sabut extreure i expressar l'esperit d'un lloc, el *genius loci*, de manera que segons Martínez de Pisón "*els paisatges no són només ells, sinó també els valors atorgats. A vegades aquests són més visibles a les biblioteques que al camp*".⁴

A la vista del que s'acaba d'exposar, el paisatge és el producte de la integració de tres grans components: sistema territorial, morfologia i imatge (cf. Figura 2.2). És per tant un concepte complex i en la seva dimensió aplicada gairebé inabastable per un especialista individual. És per aquest motiu que sovintegen més les aproximacions parcials centrades en només alguns dels elements i els processos constitutius del paisatge que les anàlisis globals. Per altra banda, el concepte de paisatge pot ser també considerat com un model per interpretar el funcionament del territori, model del qual es deriven unes bases teòriques i metodològiques suficients per a una comprensió dels fenòmens i els processos territorials en clau paisatgística. Un model que consisteix en una interpretació completa, holística, del territori i amb capacitat d'integrar l'anàlisi morfològica, l'evolució històrica, les dinàmiques, la dimensió perceptiva i cultural, la valoració, l'avaluació i la capacitat de formular criteris i accions per a una millor gestió i ordenació territorial.

2. EL SISTEMA TERRITORIAL DEL PAISATGE DE LA SELVA

La comarca de la Selva, situada a l'extrem sud-oest de l'àmbit territorial de les comarques gironines, presenta una gran diversitat paisatgística. Aquest fet es deu, per una banda, a la notable extensió que ocupa la comarca –995 km²–, però sobretot al fet que s'estén des de la costa fins al peu de la cinglera del Far i a través de tres grans unitats de relleu de Catalunya: les serralades Litoral i Prelitoral, i la depressió Prelitoral, la qual s'interposa entre les dues alineacions de muntanyes esmentades. En el *Catàleg de Paisatge de les Comarques Gironines*, la comarca de la Selva queda repartida de manera desigual entre vuit unitats de paisatge diferents: Montseny, Baix Montseny, Montnegre, Cadiretes, plana de la Selva, Guillerries, Rocacorba i Collsacabra.⁵ Són, però, les unitats de la plana de la Selva, Cadiretes i Guillerries les que ocupen més extensió a la comarca. Donat que Llagostera es troba emplaçada a la plana selvatana i que el terme municipal cavalca també sobre el massís de Cadiretes-l'Ardenya, seran aquestes dues unitats les que centraran la descripció paisatgística que ve a continuació.

Com s'ha comentat més amunt, els paisatges són el resultat del funcionament d'un sistema territorial, biofísic, socioeconòmic i cultural que evoluciona al llarg del temps. La matriu biofísica del territori està constituïda en primer lloc pel relleu, l'esquelet del territori, que en el cas de la plana de la Selva es correspon amb una depressió tectònica originada en les distensions de l'escorça succeïdes en finalitzar els moviments compressius propis de l'orogènia alpina; depressió reblerta de materials sedimentaris, principalment llims, argiles, arcoses i graves, dipositats en el Pliocè i el Pleistocè superior i responsables de la fertilitat dels sòls agrícoles de la plana. En alguns punts afloren materials volcànics, testimoni de l'activitat eruptiva

que tingué lloc en el Terciari i el Quaternari. Les fonts termals que es troben en punts com Caldes de Malavella o Santa Coloma de Farners estan precisament en relació amb el sistema de fractures que afecten el sòcol i que van facilitar les manifestacions del vulcanisme. La diferent resistència a l'erosió dels materials sedimentaris dipositats, i en algun cas volcànics, ha permès la presència de petites serres d'ondulacions suaus que trenquen la monotonia del relleu planer predominant. A Cadiretes-l'Ardenya, el substrat geològic és homogeni i format bàsicament per granitoids, fet que ha condicionat l'aparició d'un modelat de tipus granític amb presència de formes característiques com els doms, les pedres cavalleres o els amuntegaments de boles de granit. Els doms són una de les formes de relleu més esteses, les quals donen lloc a turons de vessants escarpats, que es presenten aïllats o agrupats en conjunts més grans.

El clima de la plana de la Selva és de tipus mediterrani litoral subhúmit, amb una precipitació mitjana anual de 736 mm segons les dades de l'observatori situat a l'aeroport de Girona. Al massís de Cadiretes-l'Ardenya les precipitacions són una mica inferiors, tot disminuint a mesura que hom s'apropa a la costa, on se situen a l'entorn dels 650 mm. Malgrat aquestes quantitats totals, una característica del clima mediterrani és la irregularitat del règim pluviomètric, tant al llarg dels mesos de l'any com entre un i un altre any. De tal manera que el règim pluviomètric és TPHE –ordre de les estacions de més a menys precipitació caiguda: Tardor, Primavera, Hivern, Estiu– i el mes de juliol és àrid. Per altra banda, les temperatures mitjanes mensuals oscil·len des dels 6,9°C del mes de gener fins als 22,9°C dels mesos de juliol i agost, amb una mitjana anual de 14,3°C –dades de l'observatori de l'aeroport de Girona. L'aridesa estival del clima condiciona que la vegetació potencial sigui l'alzinar i, en els llocs més rosts, la sureda, o sigui, una vegetació escleròfil·la, amb fulles petites i endurides adaptades a retenir la poca aigua disponible a l'estiu.

La plana està drenada per dues xarxes hidrogràfiques principals. El sector sud i el sud-oest pertanyen a la conca de la riera de Santa Coloma, mentre que els sectors nord-est i de llevant són drenats per l'Onyar i la seva xarxa d'afluents. Una petita àrea de l'extrem oriental, a l'entorn de Llagostera, pertany a la conca alta del Ridaura. La verna seria la vegetació potencial de la majoria dels cursos d'aigua amb un cert cabal, però en l'actualitat la vegetació de ribera està força degradada i transformada en plantacions de pollancre i plàtans. Malgrat tot, encara resten algunes rieres i recs vorejats per arbredes on abunden els freixes, els salzes, els àlbers i els pollancre.

Les activitats agrícoles, ramaderes i l'aprofitament dels retalls de bosc han estat les principals intervencions humanes sobre el medi durant molts segles. Només a partir de la segona meitat del segle xx han aparegut nous elements que han transformat el paisatge de forma important. Per una banda l'expansió de les urbanitzacions en els espais forestals i per l'altra el desenvolupament de les infraestructures de comunicació com l'autopista AP-7, l'ampliació de la carretera N-II –actualment autovia A-2– i la línia del tren d'alta velocitat (TAV).

Al sector de la capçalera de l'Onyar els nuclis urbans són de dimensions molt reduïdes, aquest és el cas de Brunyola, Sant Martí Sapresa, Sant Dalmai o Salitja. A les valls de les rieres de Santa Coloma i de Vallcanera, els principals nuclis urbans, com Santa Coloma de

Farners, Riudarenes i Sils, han crescut a redós de la carretera C-63. Als vessants d'alguns turons es manté el caràcter forestal del paisatge, dominat per pinedes, alzinars i rouredes. La seva presència s'alterna amb diferents urbanitzacions, com les de Vallcanera Parc i Maçanet Residencial Parc. Les riberes de les rieres de Santa Coloma i Vallcanera, així com els estanys de Sils i de la Camparra permeten el desenvolupament de petites zones humides amb algunes vernedes. Molts d'aquests boscos han estat substituïts per platanedes i pollancredes. Aquest tipus de paisatge està molt estès en els municipis de Sant Coloma de Farners, Riudarenes, Sils i part del terme de Maçanet de la Selva.

Als peus dels massissos de les Gavarres i de Cadiretes s'estenen amples superfícies agrícoles, majoritàriament de secà, que es barregen amb fragments de boscos: pinedes de pi pinyer, alzinars i rouredes. Els centres urbans de Cassà de la Selva, Llagostera, Caldes de Malavella i Vidreres converteixen aquest àmbit en el més urbanitzat de tota la plana. En aquests municipis hi han proliferat desenvolupaments urbanístics de baixa densitat. És el cas de les urbanitzacions Mas Flacià, King Park, el Llac del Cigne o els Escuts.

Al conjunt de la plana de la Selva actualment predomina un tipus de paisatge caracteritzat per la presència d'un mosaic agroforestal en el qual la vegetació espontània representa el 45% de la superfície, l'espai agrari cobreix el 48% del territori, mentre que l'espai construït ocupa un 8%, del qual les urbanitzacions suposen gairebé la meitat, un significatiu 3,6%.

Origen medieval del paisatge de la plana de la Selva

Malgrat la seva complexitat i el fet de no ser l'objecte central d'aquesta comunicació, a continuació s'exposen unes breus notes sobre l'origen medieval del paisatge de la Selva, per remarcar la importància de l'evolució històrica dels paisatges, que hom ha definit com a palimpsests on coexisteixen testimonis de totes les èpoques. Els orígens medievals es posen de manifest en molts elements dels paisatges agraris que han perviscut al llarg dels segles fins a l'actualitat com, per exemple, els límits de les parcel·les, les xarxes de camins i alguns llocs centrals com són masos i veïnats. Aquests elements són el resultat de l'acció de les persones en el territori al llarg del temps en funció dels canvis provocats en la demografia, l'economia, la societat i l'organització política.⁶

El paisatge de la plana de la Selva és el resultat d'un procés d'evolució conjunta entre la superposició d'una pauta cultural a una pauta biofísica preexistent. Són uns paisatges que s'originaren i es van articular al voltant d'un mas o d'un petit nucli de poblament i que pretenien proporcionar l'autosuficiència de recursos en un entorn rural. Dels paisatges agroforestals se n'obtenien productes agraris, però també llenyes i fusta, i si les masses forestals eren prou grans, alguns quintars de carbó vegetal, a més d'alguns animals de caça. Així, per exemple, està documentat com l'any 1151 els comtes de Barcelona cobraven el delme de cent seixanta-nou masos de Llagostera, masos que devien estar enquadrats en les vil·les i vilars altmedievals, algunes d'elles hereves de les vil·les romanes, però de les quals no es disposa d'informació sobre els habitatges que les composaven.⁷ Les dades existents sobre els veïnats medievals de Llagostera posen també de manifest la persistència fins a l'actualitat d'estructures territorials amb unes arrels seculars. Els topònims dels veïnats de

Panedes, Mata, Ganix i Sant Llorenç entre d'altres, apareixen ja citats en documents datats entre els segles x i xiv. La intervenció històrica secular sobre el paisatge no es detecta només en les zones de conreu, sinó que l'aprofitament forestal va ser una activitat bàsica per a la supervivència de la població en molts períodes de crisi. En el cas de la Selva i de Llagostera en particular, l'aprofitament de les suredes hi va tenir un paper cabdal.

L'expansió de la sureda

Mentre que l'activitat agrícola s'ha mantingut sense grans canvis a la plana selvatana, almenys des del període medieval, no ha passat el mateix amb les cobertes forestals que s'estenen pels massissos veïns, principalment a Cadiretes-l'Ardenya i les Gavarres. Tradicionalment el bosc mediterrani que colonitza aquests massissos havia estat aprofitat per a l'obtenció de llenya i carbó vegetal, tant per a l'ús domèstic com per als petits tallers artesans, i era la principal font de combustible disponible per a la població. D'aquí que durant molts segles tingués un règim d'aprofitament de tipus comunal. Aquesta situació va donar un tomb al llarg dels segles xviii i xix, segles en què es va desenvolupar la indústria del suro, en produir-se la consolidació de la privatització dels boscos en detriment dels usos comunals, procés que culminaria a la segona meitat del segle xix amb les reformes liberals.

Precisament el municipi de Llagostera va ser un dels llocs on les tensions entre els defensors dels usos comunals i els hisendats que maldaven per apropiat-se de l'aprofitament exclusiu dels terrenys forestals van ser més fortes, sobretot en períodes concrets com el 1843 i el 1855, dos moments de radicalització constitucional i política.⁸ Els primers s'emparaven en un privilegi reial concedit el 1241 que atorgava als veïns de Llagostera el dret d'aprofitament dels boscos del terme –fer llenya, tallar fusta, collir fruits, caçar, pasturar–, el qual finalment va acabar per desaparèixer en benefici dels grans propietaris rurals. Els amillaments sorgits a la segona meitat del segle xix com a nous instruments fiscals d'inventari de la riquesa rústica ja van contemplar aquells boscos en litigi com a propietat privada.

L'expansió de les suredes es dona doncs en un període sociopolític on es produeix la transició des d'un sistema d'aprofitament comunal del bosc a un de privat, fet que explica en part l'expansió de la sureda afavorida per l'acció humana, ja que els propietaris necessitaven garanties del retorn de la inversió feta en les noves plantacions. Dades com les recollides en el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico*, publicat entre el 1846 i el 1850, de Pascual Madoz reflecteixen aquesta expansió de les suredes a expenses dels alzinars en els boscos de Llagostera.⁹

També les referències escrites de l'ofici de taper –artesà elaborador de taps de suro– que existeixen des de mitjans del segle xviii a diferents localitats de la Selva denoten els inicis del desenvolupament de la indústria del suro. Per Barbaza, la fabricació a escala comercial del xampany francès, iniciada el 1730, va estimular el desenvolupament de la indústria del suro a la Costa Brava.¹⁰ A Llagostera la primera referència a l'ofici de taper és del 1753, mentre que el 1791 consta que hi havia ja vint-i-vuit tapers.¹¹ Barbaza cita també una convenció de 1772 entre l'abat de Ripoll i la vila de Tossa de Mar segons la qual no es permetia talar ni fer llenya de les sureres sinó que havien de conservar-se, multiplicar-se i aprofitar-se per

a l'extracció del suro.¹² També el funcionari reial Francisco de Zamora adverteix, en el seu diari dels viatges efectuats a Catalunya a la fi del segle XVIII, de la presència de sureres als voltants de Sant Feliu de Guíxols que ja eren aprofitades per a l'obtenció de suro. No obstant això, el gran desenvolupament de la indústria suro-tapera es va donar al llarg del segle XIX i començaments del XX, va arribar al seu zenit entre 1880 i 1910, període conegut com l'edat d'or dels tapers.

No és d'estranyar tampoc que el *Diccionario* de Madoz estableixi en uns sis milions de rals el benefici anual de la indústria del suro als pobles costaners de la Selva, basada en bona part en la matèria primera obtinguda de les suredes de les muntanyes de Cadiretes, amb 32.500 hectàrees ocupades per aquests boscos. Sobre la importància dels productes obtinguts del conjunt dels aprofitaments forestals, la mateixa obra cita la sortida de sis milions de taps de suro per la duana portuària de Blanes l'any 1844, així com més de trenta-un milions de taps en la localitat veïna de Lloret de Mar en el mateix any. En altres sectors costaners, l'extraordinari desenvolupament que va prendre la indústria del suro va ser també l'impulsor de la transformació de molts alzinars i boscos mixtos en suredes destinades a l'aprofitament suberícol.

En l'actualitat la intensitat en l'aprofitament de les suredes de Cadiretes i les Gavarres ha descendit molt, aquest fet permet observar com moltes suredes en deixar d'estar gestionades per a l'obtenció de suro es van transformat de manera espontània en boscos mixtos d'alzines i suros, tornant a la situació prèvia a la que existia abans de que es produís l'expansió de la sureda afavorida per l'activitat humana.

3. ELS PATRONS PAISATGÍSTICS DE LA PLANA DE LA SELVA

Malgrat la diversitat que presenta el paisatge de la plana de la Selva, es poden identificar unes estructures o patrons definits per la presència d'uns elements que posseeixen unes característiques, uns efectes, uns mecanismes de funcionament i de gestió específics. Es podrien definir com una associació d'elements naturals i humans que constitueixen uns conjunts o sistemes coherents que qualifiquen un sector del territori i que són percebuts com a tals per la població. Aquests patrons es repeteixen en el territori sempre que es retroba la mateixa combinació d'elements. A més els patrons poden coincidir amb unitats de paisatge segons quina sigui l'escala d'anàlisi utilitzada. A continuació es descriuen els patrons paisatgístics principals de la plana de la Selva: el mosaic agroforestal, les urbanitzacions i el paisatge de les infraestructures viàries.

El mosaic agroforestal

L'estructura paisatgística del mosaic agroforestal de la plana de la Selva, encara que varia en els detalls d'un lloc a un altre, presenta uns trets característics comuns. Els camps de conreu ocupen la major part de la superfície del terreny i constitueixen una matriu que engloba la resta d'elements del paisatge. En la major part són camps de cereals de secà, farratges i

AMLLA, fons Ajuntament de Llagostera

Figura 2.3. Un exemple de mosaic agroforestal: Sant Llorenç, 1956

algunes plantes industrials com el gira-sol i la soja. Els boscos, generalment boscos mixtos amb alzines, suros, pins i roures en els llocs més humits, formen claps aïllats de molta o poca extensió localitzats en els indrets menys aptes per al conreu: els obacs marcats, els cims de les seues ondulacions del terreny que solquen la plana o els llocs amb els sòls més magres i pedregosos. En els mosaics agroforestals els camps de conreu s'adapten a les formes del terreny (cf. Figura 2.3). A les planes suaument ondulades els límits de les parcel·les ressegueixen les corbes de nivell, fet que queda subratllat per la presència de la vegetació dels marges.

Però, a més de camps i boscos, el paisatge agroforestal està creuat per xarxes d'elements lineals: rieres, camins, sèquies i marges de conreu que faciliten els fluxos de matèria, energia i espècies d'éssers vius a través del paisatge. Una d'aquestes xarxes és la xarxa ecològica constituïda per la vegetació arbustiva i arbòria dels marges de conreu. Els marges perfilen la geometria de les parcel·les i serveixen de refugi i passera per a nombrosos animals que en els paisatges agroforestals hi tenen l'hàbitat permanent o l'àrea de campeig. Lagomorfs, micromamífers, petits ocells, rèptils i una munió d'insectes i altres invertebrats depenen de la permanència de la vegetació dels marges. A més a més, aquesta xarxa ecològica efectua funcions ambientals molt beneficioses per al manteniment del sistema hidrològic: atura la violència de l'aigua d'escolament superficial, reté la humitat i filtra l'excés de nutrients sovint aportats per l'excés de fertilitzants abocats al sòl agrícola. També era fins no fa gaire temps una font de recursos complementaris a l'activitat agrícola però que han perdut valor en l'actualitat: llenya per al forn o la llar de foc, fruits silvestres i petites espècies cinegètiques. La xarxa fluvial que creua el mosaic agroforestal està composta per un altre conjunt d'elements lineals que en aquest cas se sobreposen a la disposició geomètrica dels camps de conreu i els claps de bosc. L'orientació dels cursos d'aigua està condicionada pel pendent general del terreny i pels materials que troba al seu pas. A les vores dels cursos d'aigua la vegetació de ribera ha estat molt alterada i, en molts casos, substituïda per plantacions de pollancre i plàtans. Les vernedes, la vegetació potencial de la majoria dels cursos fluvials, ocupen superfícies marginals. En els indrets on la verneda ha desaparegut creixen freixenedes, salzedes, alberedes i fragments d'omedes.

Aquest mosaic agroforestal característic del paisatge de la plana de la Selva està amenaçat, per una banda, per factors relacionats amb la mateixa activitat productiva que persegueix la millora de la rendibilitat econòmica per mitjà d'una industrialització de l'agricultura, d'una integració entre agricultura i ramaderia, i també per la influència de les polítiques agràries impulsades per la Unió Europea. Per raons d'eficàcia econòmica i de circumstàncies relacionades amb les dificultats de la renovació de la població pagesa, es tendeix a una concentració parcel·lària que, unida a la mecanització de les feines agrícoles, porta en moltes ocasions a la desaparició de talussos, marges arboris o arbustius, petits murs de pedra o d'obra, camins, etc., perquè dificulten la mecanització de les feines del camp, fet que està comportant una homogeneïtzació del paisatge agrari relacionada amb la pèrdua d'elements de caràcter lineal només perceptibles a escales de detall.

L'altra gran amenaça és la fragmentació del paisatge agroforestal per l'avenç de la urbanització del territori i l'expansió de la xarxa de comunicacions. Aquest fet és especialment greu a la perifèria dels principals pobles i ciutats de la Selva i sobretot en el sector que envolta el feix de comunicacions constituït per l'AP-7, la N-II, i ara ja la línia del TAV. La degradació del mosaic agroforestal de la Selva és especialment important perquè la lectura que cada col·lectivitat humana efectua del paisatge condueix a la cristallització implícita d'uns valors paisatgístics que estan a la base dels sentiments d'identitat, de pertinença a un lloc. La construcció de l'imaginari paisatgístic descansa en bona mesura sobre el paisatge dels espais oberts, d'aquí la importància d'una acurada ordenació del mosaic agroforestal.

J. Pintó

Figura 2.4. Un exemple d'urbanització: Selva Brava

Les urbanitzacions

Un element d'origen recent però que actualment té la capacitat de caracteritzar el paisatge de sectors extensos de la plana de la Selva són les urbanitzacions. Des dels inicis de la seva proliferació a la dècada dels anys 70 i 80 en relació amb l'accés majoritari de les famílies al vehicle privat, les urbanitzacions han seguit un creixement mantingut. Les segones residències van tendir a concentrar-se a l'entorn dels paisatges més atractius, tant de la costa com dels espais forestals localitzats al massís de Cadiretes i a serres interiors com els turons de Maçanet i de Caldes de Malavella. També es va donar el cas de construcció d'urbanitzacions destinades a ser habitatges habituals, que s'han localitzat en entorns forestals propers als grans nuclis de població. Cal tenir en compte, a més, que moltes d'aquestes urbanitzacions es troben situades entre grans clapes de bosc, fet que les fa especialment vulnerables davant el risc d'incendi forestal.

Al terme de Llagostera hi ha quatre urbanitzacions d'aquest tipus: Selva Brava (cf. Figura 2.4.) i Font Bona enmig dels boscos del massís de Cadiretes-l'Ardenya, les urbanitzacions la Canyera, la Mata i Mont-Rei, desenvolupades en una àrea forestal a ponent del nucli de Llagostera, camí de Caldes de Malavella, i la urbanització Llagostera Residencial, a llevant del poble i a punt de ser integrada en el teixit urbà.

El pas del temps ha suposat la consolidació definitiva d'antigues urbanitzacions aïllades, inicialment amb habitatges destinats a segona residència que posteriorment han passat molts d'ells a convertir-se en llocs de residència principal. La gran majoria foren construïdes en època tardo-franquista, desconnectades dels nuclis urbans preexistents i mancades dels serveis bàsics més elementals. Tot i que les institucions democràtiques no han escatimat esforços per millorar el dèficit de serveis i les greus mancances en matèria de seguretat, sobretot pel que fa a la prevenció del risc d'incendi forestal, encara actualment hi ha problemes que perduren i algunes d'elles encara presenten importants dèficits de serveis i infraestructures. La seva integració paisatgística és una assignatura pendent, ja sigui en relació amb l'entorn

AMLLA, tons Ajuntament de Llagostera. Autor Aerofoto, reg. 324

Figura 2.5. El nucli urbà de Llagostera envoltat de carreteres

immediat com pel que fa al paisatge intern. És habitual que als seus voltants apareguin petits abocadors incontrolats, coberts i barraques al marge del planejament vigent i altres usos de naturalesa precària. El gran nombre d'urbanitzacions i la seva situació sovint irregular en fa difícil el control, són un veritable problema per a l'administració local.

El paisatge de les infraestructures viàries

La ubicació estratègica de la plana de la Selva com a part del corredor euromediterrani i per la seva proximitat al sistema urbà de Girona i a la Costa Brava ha propiciat la implantació d'eixos viaris i ferroviaris, alguns amb una traça històrica i altres de nova implantació. Si per una banda això pot ser vist com una oportunitat per al desenvolupament local de la zona, no és menys cert que, per l'altra, han causat importants canvis en les característiques i els valors del paisatge de la plana (cf. Figura 2.5).

La construcció del tren d'alta velocitat (TAV) i el desdoblament de les principals vies de comunicació constitueixen els principals elements de canvi paisatgístic. El seu impacte visual és manifest en alguns trams, alhora que esdevé un nou factor de fragmentació

paisatgística i d'aïllament dels hàbitats naturals. Tot i contemplar algunes mesures en pro del manteniment de la connectivitat social i ecològica, la línia d'alta velocitat transcorre enmig de corredors ecològics de gran vàlua, com el que uneix les Guillerries amb el massís de Cadiretes-l'Ardenya a través dels boscos de Maçanet de la Selva. Els eixos viaris de la xarxa primària també han causat un notable canvi en la fisonomia i en les relacions sistèmiques que es donen en el paisatge. La major part de les principals vies han estat recentment desdoblades, ampliades o s'han construït variants per evitar el pas per l'interior del nuclis de població. L'autopista AP-7, l'autovia A-2 –antiga N-II–, les carreteres C-25 –Eix Transversal de Catalunya–, C-35 de Vidreres a Platja d'Aro i C-65 de Girona a Sant Feliu, en són un exemple.

4. EL PAISATGE DE LLAGOSTERA

A banda dels patrons de paisatge descrits en el punt anterior, tots ells presents a Llagostera, a continuació se n'analitzen d'altres que li són propis, com el nucli encimbellat, i elements singulars, com els horitzons permanents i les fites en el paisatge. Finalment es presenten les unitats de paisatge de Llagostera identificades a l'escala de "paratge".

Horitzons permanents

Quan hom observa l'espai que l'envolta ho fa condicionat pel camp de visió que té al seu abast, sovint limitat per la presència d'obstacles diversos –edificis, arbres, muntanyes– que s'interposen en el camp visual. Hi ha, però, alguns elements del paisatge que per la seva posició en l'espai i per la gran magnitud que presenten variables com el perfil, l'alçada o el volum, exerceixen una funció d'horitzó permanent en la conca visual de l'observador. Són uns elements que, tal com el seu nom indica, constitueixen un horitzó sempre present en les vistes que obtenim d'un paisatge quan l'observem en una determinada direcció. En les vistes panoràmiques d'un paisatge els horitzons permanents acostumen a ser serres que tanquen la conca visual, situades més a prop o més lluny de l'observador en funció de si el relleu del territori és més aviat planer o més abrupte. No cal dir que en les vistes des de la costa cap al mar obert és la línia de l'horitzó l'element que fa la funció esmentada. En ser uns elements molt visibles i permanents poden adquirir sovint un caràcter simbòlic i identitari per a la població, la qual els relaciona amb el paisatge propi i quotidià del seu territori i els té com a elements singulars del paisatge viscut.

En el cas de Llagostera els horitzons permanents són les serres que encerclen la plana on està situada la població. Pel costat de llevant, és la serra de les Gavarres la que tanca l'horitzó visual (cf. Figura 2.6), mentre que pel costat de ponent s'eleva la silueta del Montseny. Al sud són els relleus més propers del Puig de Cadiretes, on són visibles mostres del modelat granític, els que fan la funció d'horitzó permanent (cf. Figura 2.7). També en els dies més clars la visual cap al nord permet copsar el perfil del Canigó com a horitzó permanent més allunyat (cf. Figura 2.8).

Figura 2.6. Llagostera amb les Gavarres al fons

J. Pintó

Figura 2.7. Llagostera amb el puig de la Ruïra i el massís de Cadiretes al fons

J. Pintó

Figura 2.8. Llagostera amb el Canigó al fons

AMLLA, fons Ajuntament de Llagostera. Autor: Foto Kim, reg. 922

Figura 2.9. El turó de Llagostera des del pla

Hi ha horitzons o perfils artificials, també anomenats *skylines*, que són generats per una estructura urbana sotmesa a una intensa exposició visual, com passa amb els perfils urbans situats a les ribes dels rius, o aquells que són vorejats per carreteres o vies de comunicació situades a una distància apropiada per obtenir una vista global del mateix. En el cas de nuclis encimbellats com el de Llagostera, el seu perfil és molt visible des de totes direccions, sobretot a curta distància, és una representació física dels pols vital de la vila.

El nucli encimbellat de Llagostera

El paisatge urbà emergeix del mosaic de formes, línies, textures, colors i percepcions que el procés urbanitzador ha generat en els nuclis de població. En realitat hi ha molts paisatges urbans. Cada peça relativament autònoma, produïda en un moment històric diferent, posseeix un paisatge propi. El centre històric, els eixamples, els polígons residencials, les ciutats-jardí, els barris d'autoconstrucció, els creixements suburbans, etc., presenten unes morfologies i unes tipologies constructives característiques que reflecteixen tant el període històric

d'execució com les problemàtiques a què devia fer front el projecte. A cada peça urbana, o en superposició a totes o a algunes d'elles, hi ha uns elements bàsics que contribueixen en gran manera a fornir el contingut de les imatges de la ciutat: els carrers de principal recorregut, els elements de frontera entre espais diferenciats, les places, les cruïlles, els mercats i altres nodus estratègics de condensació d'uns determinats usos o característiques, i finalment les fites o els elements de referència que destaquen notòriament sobre la resta d'elements.

Una de les principals peces urbanes del paisatge de Llagostera, i que forma part de la imatge més reconeguda de la vila, és el nucli antic (cf. Figura 2.9). Situat dalt d'un turó que s'aixeca uns quaranta metres per sobre de la plana circumdant, sembla ser que els seus orígens es remunten a l'època altmedieval. L'església de Sant Feliu, esmentada per primer cop l'any 951, emplaçada al cim del turó, constituï l'element central al voltant del qual es construïren els primers habitatges i fortificacions, inclosos els dos recintes emmurallats.¹³ El conjunt presenta el perfil típic dels pobles encimbellats, amb els carrers resseguint les corbes de nivell, que segons Bolòs establiren les comunitats pageses en llocs elevats fàcils de fortificar, abans de l'aparició dels pobles castrals, i molts d'ells fundats en època visigòtica o carolíngia, a vegades en indrets que ja havien estat habitats en temps prehistòrics.¹⁴ El nucli encimbellat és doncs un tret distintiu del paisatge de Llagostera, fet que el fa mereixedor d'un esforç de conservació dels seus elements propis.

Fites en el paisatge

En tots els paisatges hi ha elements singulars que caracteritzen i doten de personalitat l'espai que els envolta. Són elements que atreuen la mirada de l'observador, ja estiguin situats a curta o a llarga distància. Un cim que sobresurt en una carena, un arbre aïllat en un camp de conreu, una ermita dalt d'un turó, un edifici de grans proporcions que destaca per sobre de l'entorn de construccions que l'envolten, són exemples de fites en el paisatge. Antigament molts d'aquests elements estaven emplaçats en el paisatge amb un propòsit particular com, per exemple, exercir la funció de *landmarks*, és a dir, advertir d'uns límits de propietat o de domini sobre el territori. Una funció més simbòlica, però igualment singularitzadora de l'espai urbà que els envolta, és la que tenen els monuments commemoratius de persones i fets històrics que s'emplacen en places i avingudes. En el paisatge actual coexisteixen fites paisatgístiques d'origen tradicional amb nous elements, que a causa de les grans dimensions i la posició preeminent que ocupen en l'espai atreuen també l'atenció de l'observador encara que estiguin desproveïdes de qualsevol funció territorial ja sigui de tipus històric, religiós o simbòlic.

A Llagostera es troben fites paisatgístiques tradicionals de diferent magnitud, funció i importància. L'església de Sant Feliu és visible des de llargues distàncies i assenjala la localització del nucli de població, es converteix en la fita més rellevant del paisatge de Llagostera. El seu emplaçament dalt un turó i les dimensions volumètriques i d'alçada que presenta són manifestacions de la importància que tenia l'estament religiós en l'època de la seva construcció.

AMLLA, fons Ajuntament de Liagostera. Autor: Foto Kim, reg. 1158

Figura 2.10. Can Codolar

Els edificis dels masos moltes vegades són l'únic element que sobresurt en el paisatge agrícola o agroforestal que els envolta. Alguns d'ells són edificis notables, amb elements constructius com plantes amb voltes, façanes porxades, torres i capelles que exhibirien la importància econòmica del mas i de la família propietària. Aquest és el cas, per exemple, dels masos de can Vidal de Llobatera, can Llambí, can Codolar i can Bonet, entre d'altres (cf. Figures 2.10 i 2.11).

Els arbres aïllats de grans dimensions, alguns d'ells amb càrrega simbòlica, són també fites paisatgístiques, d'importància local moltes vegades, en ser els únics punts de referència en un entorn desproveït d'altres elements notables. Per exemple, el suro de dimensions considerables situat al camí d'entrada a can Llambí o, tot i que ara ja ha desaparegut, el Suro del Puig (cf. Figura 2.12).

Les transformacions recents en el paisatge, motivades pel creixement urbanístic i el desenvolupament econòmic, han comportat la implantació de nous elements en el paisatge. Alguns d'ells, a causa de la seva localització i dimensions, exerceixen la funció de fita paisatgística, a vegades malgrat la voluntat de la població. Aquest és el cas de les torres

AMLLA, fons Ajuntament de Llagostera. Autor: Foto Kim, reg. 1157

Figura 2.11. Porxo de Can Bonet

elèctriques de grans dimensions de la línia de les Gavarres que creuen la plana de Panedes, a llevant del nucli de Llagostera, i que van ser molt contestades pel govern municipal i bona part dels veïns a finals dels anys 90 i començaments del nou segle.

Els paratges de Llagostera

Finalment, s'ha efectuat un assaig de classificació dels paisatges de Llagostera per mitjà de la delimitació cartogràfica de les unitats de paisatge identificades. Les classificacions del paisatge s'articulen jeràrquicament des d'una escala planetària, en la qual es troben els grans paisatges terrestres –les selves tropicals, els deserts, la taigà boreal, les tundres àrtiques, etc.– fins l'escala de més detall on s'identifiquen les unitats de paisatge de menor extensió possible –un bosc, un camp, una bassa. En el cas dels àmbits locals una escala molt adequada per a la identificació dels paisatges és la que correspon als “paratges”.¹⁵ Un paratge és un indret, un lloc, un territori, d'extensió no massa gran, articulat sovint al voltant d'un element del paisatge destacat: uns camps de conreu, una masia, un rierol, un turó, etc. Cada paratge es diferencia dels paratges veïns per la seva estructura i composició particular.

Figura 2.12. El Suro del Puig

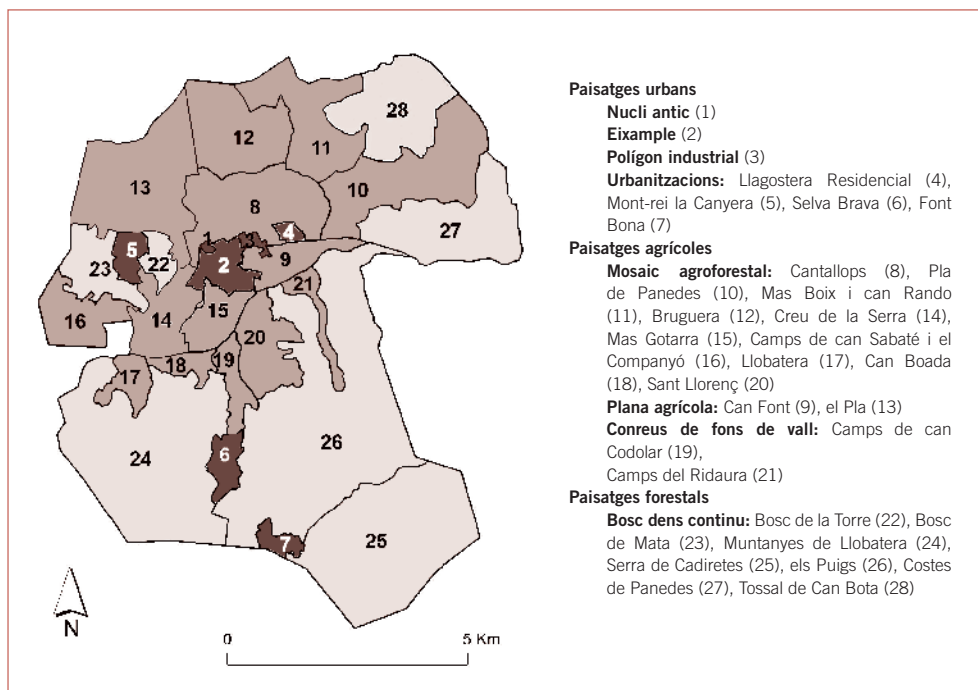

Figura 2.13. Unitats de paisatge a l'escala de "paratge" de Llagostera

Molt sovint els paratges han estat reconeguts com a tals per la població local, que els ha batejat amb un topònim propi.¹⁶

Les unitats de paisatge identificades a Llagostera pertanyen a tres grans grups diferents: paisatges urbans, paisatges agraris i paisatges forestals, els quals s'han disposat en forma d'anells concèntrics en els paisatges tradicionals vigents durant molts segles. Les transformacions territorials succeïdes en les darreres dècades han modificat aquest tipus d'organització de l'espai amb la difusió dels usos urbans, com per exemple l'aparició de les urbanitzacions en àrees forestals, o la construcció de vies de comunicació amb un gran volum de tràfic rodat que han fragmentat els paisatges existents prèviament. La proliferació d'edificacions i altres elements característics dels paisatges urbans fora dels seus límits tradicionals, ha contribuït també al fet que el caràcter propi d'alguns paisatges rurals es difumini a causa de la presència d'elements aliens, cada cop més nombrosos, amb funcions desvinculades de les agràries tradicionals, fet que dificulta la lectura, la interpretació i la identificació d'aquests paisatges per part de la població.

Les unitats de paisatge a l'escala de “paratge” han estat definides tenint en compte tres elements: l'ús del sòl que hi predomina –urbà, agrícola, forestal–, l'estructura interna –patró paisatgístic– i la percepció de la població com a tal paisatge diferenciat. Aquest últim element ha estat analitzat a partir dels topònims i les fonts de tipus històric per estar fora de l'abast d'aquest treball la utilització de metodologies basades en enquestes o entrevistes a agents territorials locals.

En total s'han identificat vint-i-vuit unitats pertanyents cadascuna a alguna de les set tipologies (cf. Figura 2.13). A l'entorn del nucli urbà, que ocupa una posició central, s'estableix un sector d'horts i camps que aprofiten l'aigua de rierols i pous per a regar, sovint amb una estructura de parcel·les de mida petita. Més enllà s'estableixen els conreus de secà, de parcel·les més grans. Si el terreny és planer, els conreus ocupen gairebé tot l'espai. En terrenys ondulats, els camps colonitzen els sectors plans i els boscos recobreixen els turons i les carenes on el sòl és de pitjor qualitat, la qual cosa dóna lloc a un patró paisatgístic del tipus dels mosaics agroforestals. Aquest patró també es dóna en els sectors de contacte amb les serres i els relleus de més envergadura, com és el cas de les Gavarres i el massís de Cadiretes, que envolten la plana de Llagostera per l'est i el sud. Els conreus ocupen els sòls de tipus al·luvial o col·luvial existents al peu de les serres, mentre que el bosc es manté en els sectors on ja afloren els granits i les pissarres pròpies del nucli geològic dels relleus paleozoics. El paisatge agrícola es retroba sobre els dipòsits al·luvials i col·luvials que ocupen el fons plans de les petites valls obertes per les rieres que baixen des dels relleus de Cadiretes, en direcció nord-est cap al Ridaura.

L'estructura i l'organització espacial de les unitats de paisatge de Llagostera segueix en els trets generals l'esquema concèntric propi dels paisatges rurals tradicionals.¹⁷ S'ha de tenir en compte, però, que l'aparició progressiva de nous elements ja comentats en els punts anteriors –línies elèctriques, naus industrials, edificis residencials, etc.– en els paisatges rurals modifica l'estructura paisatgística, que perd coherència i funcionalitat. Aquest és el principal risc a què està sotmès el paisatge de Llagostera en un futur.

NOTES

- 1 Els Catàlegs de Paisatge s'han elaborat sota la direcció de l'Observatori del Paisatge de Catalunya per encàrrec del Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP) de la Generalitat de Catalunya.
- 2 OBSERVATORI DEL PAISATGE DE CATALUNYA, 2010.
- 3 MARTÍNEZ DE PISÓN, 1998.
- 4 MARTÍNEZ DE PISÓN, 1998: p. 19.
- 5 Algunes informacions recollides en el punt “El sistema territorial del paisatge de la Selva” procedeixen dels treballs d'elaboració del *Catàleg de Paisatge de les Comarques Gironines*. L'autor, com a cap de l'equip de treball de la Universitat de Girona que va participar en la redacció d'aquest Catàleg, vol agrair a en Xevi Miquel, Josep Gordi i Narcís Sastre la seva col·laboració en la redacció d'aquest punt.
- 6 BOLÓS, 2004.

- 7 MALLORQUÍ, 2010a: p. 101-105.
 - 8 CONGOST, 2010: p. 247-256.
 - 9 MADOZ, 1985: p. 94.
 - 10 BARBAZA, 1988: p. 466.
 - 11 ALVARADO, 2010: p. 279.
 - 12 BARBAZA, 1988: p. 471.
 - 13 LLINÀS, 2010b: p. 166-184.
 - 14 BOLÒS, 2004: p. 207-208.
 - 15 PINTÓ, 2010: p. 91.
 - 16 PINTÓ-MARTÍ, 2005: p. 21.
 - 17 ANTROP, 2000.
-